

Jan Hajný: Militarizace japonského venkova v meziválečné době

Posudek vedoucího DP

David Labus

Otázka vyvolání válečného konfliktu v Tichomoří a jeho společenských příčin je jednou z nejožehavějších a nejsložitějších, které historici japonských dějin řeší. Přitom jsou podstatnými tématy diskuse např. otázka národní mentality, v případě Japonska také vliv a přijetí modernizačních snah vlády a v neposlední řadě též propagace militaristických prvků ve veřejném životě. Z tohoto hlediska je DP Jana Hajného vysoce přínosná, protože se orientuje na dosud značně opomíjenou součást propagandistické přípravy na válku, na problematiku militarizace venkova prostřednictvím Císařské asociace rezervistů. To byl dlouhodobý proces, kde dlouho nebylo jasné, jakým směrem se původní sociálně integrující cíle této struktury vyvinou a k jakému konečnému důsledku – rozpoutání války – povedou.

Diplomantův zájem o zvolené téma je souvislý a dlouhodobý, jeho DP je tak možno chápat jako skutečné završení několikaletého studijního úsilí. Díky ročnímu studijnímu pobytu na univerzitě Waseda mohl využít i japonských studijních materiálů.

Členění práce – v solidním Úvodu s popisem geneze svého zájmu diplomant podrobněji přibližuje vlastní téma práce a krátce představuje studijní literaturu. Vlastní text je celkem logicky členěný do čtyř základních celků: proces militarizace japonské společnosti; založení Asociace rezervistů; její struktura a fungování, a integrace organizací a lokální členství. Osobně mám za to, že pro potřeby práce není třeba zacházet hlouběji do historie než do období kolem rusko-japonské války, protože právě tehdy, a nikoli dříve se rodí skutečně imperiální a militaristické nálady se skutečně expanzivním nábojem, teprve tehdy začíná jasně převažovat agrese nad obranou v souvislosti s ideologií velkého japanismu a kontinentální expanze. Otázka pojetí tématu ale může být individuální, je to do určité míry autorova svobodná volba.

Vysoce hodnotím Seznam literatury, který je přehledně členěn a obsahuje jak kvalitní tituly anglické, tak dostatek kvalitní literatury i časopisů japonských, což je zvláště potěšující. Velmi přínosný je i překlad jednoho příkladu stanov Asociace se zařazením původního textu, dále překlad důležitého Císařského výnosu vojákům a námořníkům, a zejména chronologický diagram událostí, to vše ve formě Příloh.

Formální stránka – určité výhrady mám k uvádění pojmů – někde se podle mého názoru nehodí pro svou obecnost přímo do textu (např. bakumacu na s. 11, nebo pozn. 20 na s. 29 nebo uvedení doby Taišó na s. 58, což je příliš známý fakt), bylo by bývalo vhodnější je dát do pozn. pod čarou. Poznámkový aparát považuji za dostačující, kladně hodnotím celkem důsledné uvádění pojmů včetně prepisu čtení i uvádění ve znacích, v citacích jsem nezaznamenal větší pochybení.

Pravopis a stylistika – občas jsem našel chyby v interpunkci, psaní velkých písmen v názvech institucí (správně Válečná akademie – Rikugun daigakkó, s. 30, správně Branný zákon, s. 31), ojediněle i chyby z nepozornosti – na s. 84 je nešikovnost typu „Bez pomoci sousedovi by vesničan nemohl přežít...“.

Použití odborné literatury (odkazů) přirozeně a logicky zapadá do toku autorových myšlenek.

Obsahová stránka – jako přirozené těžiště práce chápu kapitoly 2 a 4, doplněné kapitolou 3 o popis fungování Asociace. Obsahovou kvalitu práce dokládá modelový příklad tématu transformace v podstatě feudálních hodnot komunitní soudržnosti do státní moderní ideologie, po mém soudu velmi zajímavé a ústřední téma celé práce. S některými ojedinělými tvrzeními bych se neztotožnil (viz níže), ale na druhé straně diplomant dokázal vystihnout momenty, klíčové pro hlubší vhled do této problematiky a výklad zvládl s přehledem.

Např. tvrzení, že zavedení branné povinnosti v 70., resp. 80. letech 19. stol. s sebou přineslo respekt vůči vojenským hodnotám (s. 24) není šťastné – branná povinnost byla jasně negativně vnímána jako „krvavá daň“ a až zpřísňující novely branného zákona zajistily větší odvody (ostatně diplomant to sám uvádí). Na druhé straně text okolo s. 35 zajímavě popisuje, jak se chápání branné povinnosti postupně měnilo v jakousi osobní prestiž, kdy se bránci stávají zástupci místní komunity, nebo na s. 88 najdeme srozumitelné a přesvědčivé vysvětlení souvislosti image císaře a politického vědomí venkovského obyvatelstva.

Setkal jsem se i s jinými zjednodušenými výroky, např. na s. 21 se praví, že podpis smlouvy s VB o zrušení exterritoriality znamenal, že Japonsko bylo vnímáno jako důležitý hráč v oblasti, což vyvolává otázku, proč se

tedy ještě těsně po čínsko-jap. válce dostalo tak snadno do tak hluboké izolace – tzv. Trojintevence, avšak tyto výroky jsou výjimečné a pro téma práce okrajové. Diplomant by měl vysvětlit, jak se liší Výnos o vzdělání a Výnos o výchově, oba císařské výnosy z r. 1890 (s. 24). Mám za to, že se jedná o jeden a týž dokument.

Dále, proč armáda potřebovala sociální základnu *jakožto protiváhu* politických stran? Vždyť byla-li přímo závislá na císaři, o žádný druh podpory, který potřebovaly polit. strany, z principu usilovat nemusela? (s. 25) Celkově však i obsahovou stránku hodnotím velmi pozitivně. Autor se totiž zaměřuje i na organizace, jejichž charakter byl blízký předmětu práce a zasazuje tak své téma do širšího kontextu (místy srovnává i s německým obdobným modelem a prostějškem).

Do diskuse kladu otázku na spontánní zakládání vojenských spolků veterány – jaké byly jejich motivy? Vzápětí totiž autor píše o snaze vlády, jak ta s tím souvisela? Dále zní zajímavě, že na venkově se zdálo politické uvědomění spíše na obtíž základnímu cíli militarizace obyvatelstva, kdežto městské pobočky byly naopak hodně politicky orientované. Docházelo např. na některé organizační úrovni ke střetávání těchto různých linií?

Na závěr bych rád vyzdvihl fakt, že tato práce, přestože je více méně popisná, přináší konkrétní, skutečně zajímavé, hodnotné a logicky ucelené informace, které zaujmou i odborníky, a tím přispívá k plasticitě obrazu meziválečného Japonska, což je v dnešní době, trpící záplavou různých militárií, zabývajících se často povrchními přehledy výzbroje, munice, modelů letadel, popisem taktických manévrů apod., zvláště přínosné.

Práci doporučuji k obhajobě a doporučuji hodnocení výborně.

Ve Vinoři, 16. 5. 2008

David Labus

